

organizations directly for the last 15 years almost tripled.

The author has found out that modern Ukrainian organized crime inherent "instant" activities: 75% of these criminal networks exist within the same year.

Organized crime somehow lost some signs of social danger in the context of violent crime, although the structure of crime shows that, turning away from violent crime, organized crime groups and organizations concentrate on particularly dangerous mercenary crimes that have high economic return.

In the regions, the majority of organized crime groups are concentrated in the eastern and south-eastern regions of Ukraine.

Analyzed trends in the development and spread of organized crime in Ukraine show that it is transformed, acquiring attributes of the drug trafficking.

Modern organized crime in Ukraine is becoming more selfish in their characteristics; Especially dangerous is the orientation of Ukrainian organized criminal groups in trafficking in narcotics, which requires primary activity of law enforcement bodies to neutralize most of the organized crime groups that are involved in this area of the criminal business.

Keywords: *organized crime, spread, drugs, transformation, factors, crimes.*

Надійшла до редакції 13.12.2013

Скулиш В. Є.

кандидат юридичних наук, доцент
(Служба безпеки України)

УДК 343.35

СПІВВІДНОШЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРОСТУПКІВ ТА КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто проблему розмежування корупційних правопорушень у сфері службової діяльності. Запропоновано критерії такого розмежування, подано визначення та характеристики понять «корупційний злочин», «корупційний проступок», наголошено на необхідності внесення відповідних термінологічних змін у законодавство України.

Ключові слова: *корупція, злочин, проступок, розмежування, службова діяльність.*

Актуальність теми. Сьогодні абсолютно очевидно, що корупція в Україні набула масштабного характеру і завдає серйозної шкоди соціально-економічному розвитку і безпеці держави. У статті 7 Закону «Про основи національної безпеки України» йдеться, що на сучасному етапі розвитку держави корупція є основною реальною та потенційною загрозою національній безпеці України, стабільності в суспільстві [8].

Держава активно дбає про протидію корупції в усіх її проявах, змінює систему національного законодавства відповідно до тенденцій розвитку суспільства, держави, стану корупційної злочинності. Зміни стосуються і відповідальності за корупційні правопорушення, які входять до складу норм Кримінального кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, йдеться про нове розуміння співвідношення між діями, включеними до глави 13-А «Адміністративні корупційні право-

порушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення, та правопорушень, які відносяться до категорії злочинів, що входять до розділу XVII Особливої частини Кримінального кодексу «Злочини у сфері службової діяльності».

У зв'язку з цим актуальною теоретико-практичною проблемою здається відокремлення адміністративних правопорушень, які за своїм складом є суміжними зі складами деяких кримінальних злочинів, від злочинів у сфері службової діяльності, що у своїй основі несуть корупційну складову.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Незважаючи на те що про корупцію багато написано і сказано, проблему диференціації корупційних правопорушень та злочинів у сфері службової діяльності остаточно не вирішено. Ця обставина, як нам здається, істотно ускладнює класифікацію корупційних правопорушень, впливає на провозастосувальну практику.

Вперше у вітчизняній юридичній літературі термін «корупція» був введений у правовий понятійний апарат А.Я. Естріним у роботі «Хабарництво» (1913 р.), в якій корупція визначається як продажність державних чиновників, посадових осіб, а також громадських і політичних діячів [9, с. 28].

Сучасна дослідниця Н.Г. Калугіна зазначає, що корупційним правопорушенням визнається суспільно небезпечне незаконне використання особою свого публічного статусу, або незаконне надання вигід майнового чи немайнового характеру, або незаконне надання вигод особі, що володіє публічним статусом, для себе, близьких родичів, ділових партнерів [4, с. 56].

Грунтуючись на цих визначеннях, які у найбільш принципових моментах характеризують корупцію як суспільне та правове явище, вже інші науковці, зокрема Г.С. Гончаренко [1], В.А. Григор'єв, В.В. Дорошин, О.О. Дудоров, Г.М. Зеленов [3] та ін., розробили концепцію корупційної протиправної діяльності, до складу якої традиційно включають цивільно-правові делікти, дисциплінарні проступки, адміністративні проступки і злочини.

У той же час розмежування корупційних проступків та злочинів у сфері службової діяльності є науковою проблемою, яка перебуває у стадії активних наукових пошуків, ускладнених тим, що межі кримінальної та адміністративної складової корупційних правопорушень остаточно не визначені.

Відповідно, **метою** цієї статті є аналіз співвідношення різних за рівнем суспільної небезпеки корупційних правопорушень у сфері службової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Корупція – складне кримінальне явище, детерміноване безліччю факторів найрізноманітнішої природи (культурно-історичних, економічних, політичних, організаційно-управлінських, соціально-психологічних, ідеологічних тощо). Відповідно, антикорупційна політика має носити комплексний характер і реалізовуватися за допомогою різноманітних суспільних механізмів та правових засобів різної галузевої

приналежності.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» визначає корупційне правопорушення як умисне діяння, що містить ознаки корупції, вчинене суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність [7].

У той же час в цьому Законі, а також у Кримінальному кодексі [6] та Кодексі про адміністративні правопорушення [5] відсутнє чітке визначення поняття «корупційний злочин». Відповідно, на практиці визначення корупційного правопорушення взагалі мало що дає для віднесення корупційного правопорушення до категорії корупційного злочину або корупційного проступку.

На нашу думку, чітким критерієм, що дає можливість на практиці відмежувати незначні корупційні правопорушення, які має сенс визначити як «корупційні проступки», від корупційних злочинів у сфері службової діяльності є їх суспільна небезпека, яка є якісною, або, по-іншому, матеріальною ознакою протиправної поведінки у сфері публічної служби.

Як впливає із ч. 2 ст. 11 КК України, не є злочином дія або бездіяльність, яка хоча формально і містить ознаки будь-якого діяння, передбаченого КК, але через малозначність не має суспільної небезпеки, тобто не заподіяла і не могла заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Ґрунтуючись на цій принциповій позиції, можна відмежувати корупційні злочини від корупційних проступків [6].

Аналіз норм, викладених у главі 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» Кодексу України про адміністративні правопорушення засвідчує, що на думку законодавця такі діяння, як порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴), порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви) (ст. 172⁵), порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶), порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів (ст. 172⁷), незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень (ст. 172⁸), невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹) не заподіють суттєвої шкоди членам суспільства або державі [5].

Водночас виникає питання – в чому конкретно виявляється суспільна небезпека цих діянь? Як здається, протиправність та суспільна небезпека цих правопорушень полягає в їх негативному впливі на загальне ставлення суспільства до осіб, які уповноважені державою на виконання функцій державного управління або контролю. Ці діяння, за своєю ознакою, безумовно можуть впливати на матеріальний стан безпосередньо службовця, членів його родини, ділових партнерів, але збагачення відбувається не завдяки прямому використанню службового становища, а внаслідок нехтування своїми професійними обов'язками, ігнорування норм службової та ділової етики. В той же час вказані адміністративні правопорушення можуть не мати корисливих мотивів, а вчинятися в інтересах прикриття службового недбальства, службових проступків, які вчинили колеги службов-

ця, інші особи, з якими службовець пов'язаний професійними зв'язками. При цьому ці проступки не можуть суттєво вплинути на діяльність державних органів управління, якість державних послуг.

Що стосується поняття «корупційні злочини», то, на нашу думку, науковці В.А. Григор'єв і В.В. Дорошин ближче усього підійшли до чіткого їх визначення, зазначаючи, що корупційний злочин – це передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне незаконне використання особою свого публічного статусу або незаконне надання вигоди особі, що володіє публічним статусом, вчинене з прямим умислом і метою отримання вигоди для себе або своїх близьких [2, с. 63].

Грунтуючись на такому визначенні, можна констатувати, що, коли йдеться про зловживання службовцем владою або службовим становищем (ст. 364 КК) з метою отримання особистих преференцій (матеріальних, службових), або про зловживання повноваженнями (ст. 364-1 КК), перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК), в основі яких лежить також корисливий мотив, коли йдеться про ознаки корупції в процесі зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2), або ж про службове підроблення (ст. 366 КК), про службову недбалість, що завдала істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян (ст. 367 КК), про прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК), а також про незаконне збагачення (ст. 368-2) і т. ін., є підстави твердити саме про корупційні злочини, тобто про протиправні діяння, які мають корисливий мотив, несуть в собі підвищену суспільну небезпеку, можуть визначати не тільки матеріальний або службовий стан особи, що вчинила правопорушення, але й суттєво впливають на авторитет і діяльність державних органів влади, на якість управління та якість послуг, що надає держава [6].

Таким чином, корупційними злочинами слід вважати правопорушення у сфері службової діяльності, які однозначно мають корисливий мотив і несуть підвищену суспільну небезпеку для держави і суспільства у вигляді значних матеріальних та (або) моральних втрат.

У свою чергу, корупційними проступками слід вважати правопорушення у сфері службової діяльності, які неможливо однозначно віднести до корисливих злочинів та які вчиняються, зокрема, внаслідок нехтування службовими обов'язками та нормами службової етики, не несуть суттєвої суспільної небезпеки у вигляді значних матеріальних та (або) моральних втрат для держави і суспільства.

Як здається, таке розмежування доцільно впровадити в систему національного антикорупційного законодавства. Йдеться про те, що в текстах законів, які стосуються кримінальної складової корупційних правопорушень, доцільно застосовувати термін «корупційний злочин»; якщо ж йдеться про адміністративну відповідальність, то має йтися про «корупційні проступки».

На думку автора, має сенс внести зміни у назву глави 13-А «Адміністративні корупційні правопорушення» Кодексу України про адміністратив-

ні правопорушення, назвавши цю главу «Адміністративні корупційні проступки», що відповідатиме загальноновизнаній юридичній термінології та змісту адміністративного права.

Повертаючись до проблеми визначення корупційного злочину, доцільно також внести корективи у загальноприйнятту класифікацію цієї форми злочинності. На нашу думку, залежно від характеру того чи іншого соціального завдання можуть пропонуватися різні класифікації корупційних злочинів, при цьому авторитет публічної служби (державної служби та служби в органах місцевого самоврядування) виступає основним об'єктом злочинного посягання, але засоби, якими завдається шкода цьому авторитету, можуть диференціюватися.

Отже, на наше переконання, корупційні злочини можуть бути поділені на дві групи:

1) власне корупційні злочини, що посягають на авторитет державної служби або служби в органах місцевого самоврядування завдяки прямим корупційним діям кримінального характеру;

2) корупційні злочини, що посягають на ту ж соціальну цінність завдяки кримінальним діям службових осіб у сфері господарської діяльності.

До власне корупційних злочинів можуть бути віднесені злочини, які вказані у розділі XVII Особливої частини Кримінального кодексу України. Але при цьому злочинна поведінка службовця мотивується бажанням отримати певні матеріальні, суспільні, побутові блага для себе особисто або для членів своєї родини. Якщо злочин скоєно з інших мотивів, наприклад якщо службове підроблення здійснено з метою приховати інший злочин з мотивів, обумовлених особистими взаєминами між службовцями, підстав відносити злочини до категорії корупційних немає.

До числа корупційних злочинів, які належать до другої групи, слід включити: привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК), протидію законній господарській діяльності (ст. 206 КК), нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням (ст. 210 КК), видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (ст. 211 КК), доведення до банкрутства, якщо в цьому бере участь посадова особа органів державної влади або органу місцевого самоврядування (ст. 219 КК), незаконне використання інсайдерської інформації, якщо цю інформацію надає посадова особа органів державної влади, місцевого самоврядування (ст. 232-1 КК), незаконну приватизацію державного, комунального майна (ст. 233 КК) [6].

Таким чином, на думку автора цієї статті, ознаки корупційної складової можна виявити і в інших складах злочинів, які безпосередньо законом не визнаються корупційним. У той же час ці злочини поєднує те, що в них можна передбачити наявність корисливого мотиву, вони вчинені із використанням службового становища, спрямовані проти авторитету держави і державної влади, проти економічних інтересів учасників господарського

обігу, мають при цьому підвищену соціальну небезпеку.

Висновки. Дослідження співвідношення корупційних проступків та злочинів у сфері службової діяльності дає змогу констатувати, що розмежування злочинів та проступків, які тим або іншим чином пов'язані із корупцією, має принципове юридичне значення, оскільки безпосередньо впливає на обсяги покарання, яке має понести посадова особа, що вчинила корупційне правопорушення.

Водночас певна юридична невизначеність щодо такого розмежування створює підстави для досить вільного трактування корупційних правопорушень, зокрема йдеться про можливість віднесення корупційних діянь як до злочинів, так і до проступків. Відповідно, подальші наукові пошуки мають бути спрямовані на конкретизацію складу злочинів та адміністративних деліктів, які пов'язані із корупцією у сфері службової діяльності.

Бібліографічні посилання

1. Гончаренко Г. С. Понятие, сущность и виды коррупции в современной России / Г. С. Гончаренко // Административное и муниципальное право. – 2010. – № 6. – С. 58-61.
2. Григорьев В. А. Коррупционное преступление: понятие, признаки, виды / В. А. Григорьев, В. В. Дорошин. – Курск, 2004.
3. Дудоров О. О. Правова еквілібростика, або про відмежування злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, від адміністративних корупційних правопорушень / О. О. Дудоров, Г. М. Зеленев, В. А. Григорьев, В. В. Дорошин // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1. – С. 92-99.
4. Калугина Н. Г. К вопросу о понятии коррупционного правонарушения / Н. Г. Калугина // Административное и муниципальное право. – 2010. – № 6. – С. 56-57.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 // ВВР Української РСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
7. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України // ВВР України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.
8. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 // ВВР України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
9. Эстрин А. Я. Должностные преступления / А. Я. Эстрин. – М. : Госюриздат, 1928. – 210 с.

Скулиш В.Е. Соотношение коррупционных проступков и коррупционных преступлений в сфере служебной деятельности. Рассмотрена проблема разграничения коррупционных правонарушений в сфере служебной деятельности. Предлагаются критерии такого разграничения, даются определения и характеристики понятий «коррупционное преступление», «коррупционный проступок», отмечается необходимость внесения соответствующих терминологических изменений в законодательство Украины.

Ключевые слова: коррупция, преступление, проступок, разграничение, служебная деятельность.

Skulysh V. Ye. Correlation of corruption delicts an corruption crimes in civil service. In this article analyzes the problem of differentiation crimes of corruption and corruption offenses in the civil service. Proposed criteria for this distinction, given the definition and characteristics of the concepts of «corruption crime», «corruption offense», stresses the need to make the appropriate changes in terminology in the legislation of Ukraine.

According to the author, signs of corruption component can be found in other elements of the crime, which the law does not directly recognized corruption. However, combining these crimes that they can predict the presence of selfish motives, committed with abuse of

office against the authority of the state and public authorities, against the business interests of economic turnover while they have increased social danger. Differentiation of crimes and misdemeanors that one way or another connected with corruption, is of fundamental legal significance as directly affects the amount of punishment that has incurred official who committed corruption offenses. Further scientific research should focus on the specification of the offenses and administrative offenses which relate to corruption in official activities.

Keywords: *corruption, crime, misdemeanor, differentiation, civil service.*

Надійшла до редакції 27.11.2013

Титаренко О.О.

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.85

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Звернуто увагу на існуючі проблеми дослідження кількісних та якісних показників сучасної злочинності в Україні внаслідок запровадження нового кримінально-процесуального законодавства та єдиної системи обліку злочинів. Зроблено акцент на існуючі недоліки в нових документах первинного обліку злочинів та способи приховування правоохоронними органами кримінальних правопорушень від обліку.

Ключові слова: *статистичні показники злочинності, інформаційно-аналітичне забезпечення, правоохоронні органи, документи первинного обліку.*

Постановка проблеми. Прийняття у 2012 році нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1] суттєво вплинуло не тільки на порядок кримінального провадження по кримінальних правопорушеннях, а і на організацію виявлення, розслідування, запобігання злочинам та всю систему інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів, зокрема, органів внутрішніх справ (далі - ОВС), прокуратури, Служби безпеки України тощо.

Щодо останнього, то слід зазначити, що залежно від того, який буде визначено порядок реєстрації та обробки статистичної інформації про кримінальні правопорушення, буде залежати і об'єктивність інформації про стан злочинності в державі, якість кримінологічних прогнозів, об'єктивність формування програм та планів протидії злочинності, а також репрезентативність результатів кримінологічних досліджень. Останні здебільшого базуються на аналізі кількісних та якісних показників, які фіксуються в офіційних статистичних звітах правоохоронних органів. Проте, як показала практика проведення кримінологічних досліджень, не завжди статистична інформація правоохоронних органів є об'єктивною та такою, що може бути порівняна між собою. У зв'язку з цим виникає питання про